

KOMPARACE METODOLOGICKÝCH STRATEGIÍ VE VÝZKUMU ČTENÁŘSTVÍ

COMPARISON OF METHODOLOGICAL STRATEGIES IN CASE READING RESEARCH

Kateřina Homolová

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na srovnání metodologických strategií ve výzkumu čtení a čtenářství v České republice a v zahraničí. Autorka se orientuje na výzkum čtenářství dětí-žáků. Analyzovány jsou nejnovější výzkumy prezentované v odborném časopise *Reading Research Quarterly* a porovnávány jsou tam využívané postupy s metodami užívanými v českém pedagogickém výzkumu. Cílem příspěvku je poukázat na nové možnosti výzkumu čtenářství jako osobnostní, socializované a pedagogické kategorie.

Klíčová slova: dětské a žákovské čtení a čtenářství, čtenářská gramotnost, výzkum, výzkumný design, metodologie, komparace

Abstract: The paper focuses on comparison of methodological strategies in case reading and readership research in Czech republic and abroad. The authoress is specialized in children's and pupil's reading research. The up-to-date researches presented in *Reading Research Quarterly* are analysed and compared with home-used reading research policy and its methods. The main objective of the paper is to point out new possibilities in case researching reading as personal, socialized and pedagogical category.

Key words: children's and pupil's reading and readership, reading literacy, research, research design, methodology, comparison

1 ÚVOD TERMINOLOGICKÝ

Přistupujeme-li k problematice výzkumu čtenářství (dětí i dospělých), vždy se v první řadě setkáváme s nutností jasného terminologického vymezení oblasti zkoumání. V tomto případě však požadavek definičního rámce naráží na (nejen) domácí poněkud samovolné zacházení s vymezeními jednotlivých klíčových pojmů. Fakt používání *znečištěných pojmů* pak namnoze způsobuje i posunuté chápání užitých metodologických strategií.

Předně cítíme potřebu odlišit od sebe pojmy *čtení* a *čtenářství*. Jde o pojmy, které jsou si v běžném užívání velmi blízké, a tedy i vzájemně zaměnitelné. O tom svědčí např. i rozpor mezi jejich vymezením L. Vášovou (1995) a J. Trávníčkem (2008), který spočívá v postupném přesunutí obsahu pojmu *čtení (reading)* od zvládnuté techniky dekódování psané textové informace směrem k mediální aktivitě zaměřené na knihy a jejich duševní prisvojování. Trávníček však inovativně operuje i s atributem socio-kulturní dovednost a užívá v závorce i termín gramotnost. U vymezování obsahu pojmu *čtenářství (readership)* starší přístupy (Vášová, 1995) ukazují na jeho provázanost s osobnostními charakteristikami jedince, zatímco novější (Trávníček, 2008) jej přisuzují výlučně dětskému věku, školním létům a institucionálnímu působení. Jelikož se v českém kontextu jedná o jednu z mála monografií zaměřených na čtení a čtenářství (u Vášové teoreticky na

bibliopedagogiku, u Trávníčka na výzkum vztahu ke knize), může být nejednotnost terminologie pro další vývoj poznání i zkoumání v této oblasti matoucí.

Klíčem k řešení terminologické a přeneseně pak i metodologické otázky výzkumu čtení a čtenářství může být to, co uvádí Trávníčkova definice jako vymezení *čtení* v dovednostním smyslu, tzn. vycházení z implementace pojmu *čtenářská gramotnost (reading literacy)*. Tato vložení pak mezi pojmy *čtení (reading, reading skill)* a *čtenářství (readership)* umožňuje jejich zkoumání na úrovni souboru základních měřitelných dovedností funkční a konstruktivní povahy čtení a rovněž na úrovni přidaných, kvalitativně interpretovatelných hodnot/faktorů (srov. Najvar a Najvarová, 2006; Najvarová, 2008).

Čtenářství (readership) jako osobnostní, socializovaná a aplikovaně i pedagogická kategorie (Homolová, 2007) – zahrnující v sobě zájem dítěte/žáka o čtení, jeho motivace ke čtení, jeho vlastní čtenářské sebepojetí a sebehodnocení v roli čtenáře a pedagogicko-didaktické aspekty jeho čtenářského chování – je podle výše uvedeného modelu endogenním faktorem čtenářské gramotnosti. Jako takové, čtenářství může a nemusí být ve vlastním výzkumu od zkoumání čtenářské gramotnosti oddělováno, lze jej však efektivně zkoumat i pouze jen v rovině zájmové, postojoyé a preferenční (Homolová, 2008).

V dalším textu příspěvku se proto zaměřujeme na metodologické strategie a design (primárně pedagogického) výzkumu čtení a čtenářství v zahraničí (zejména v USA), jak byly ve výzkumných sděleních prezentovány na stránkách odborných tematických časopisů (např. *Reading Research and Instruction, Journal of Literacy Research, Journal of Educational Research* aj.), zejména však v *Reading Research Quarterly*. Jelikož zde je terminologie již stabilní (protože zjednodušující – vše včetně faktorů zastřešuje *reading literacy*), očekáváme, že v tomto duchu volené designování bude umožňovat větší prostupnost výsledků provedených šetření.

2 MOŽNÉ PODOBY PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU ČTENÍ A ČTENÁŘSTVÍ

2.1 Příklady zahraničního designování výzkumů čtení a čtenářství

Pedagogické výzkumy čtení a čtenářství jsou v nejnovějších číslech čtvrtletníku *Reading Research Quarterly* vedeny ve dvou rovinách – jednak jako výzkum dětí-žáků a míry jejich čtenářské gramotnosti, řidčeji pak jako výzkum mladých coby čtení prožívajících, jednak jako výzkum učitele (*reading teacher*) a didaktiky čtení (*reading instruction*).

Z první linie jsme vybrali výzkum realizovaný D. Poole/ovou/ (2008), který představuje velmi rozšířený model realizace a prezentace empirických šetření v široce nastavené oblasti čtení (*reading + reading literacy*), tzv. *situated literacy approach*. Zabývá se praxí v heterogenních skupinách žáků/studentů při výuce čtení a podpoře čtenářské gramotnosti. Použitou metodou byla interakční analýza provedená u nejméně dovedných čtenářů ve dvou smíšených flexibilních skupinách. Autorka na materiálu audio- a videonahrávek testuje persvazivní diferenciaci ve skupinách. Technikou modifikované frekvenční a sekvenční analýzy data kategorizuje do struktury s pravidelnostmi a jejich základě je dále – kvalitativně – interpretuje.

V duchu výzkumů dotýkajících se nejen čtenářské edukační reality, ale také vazeb čtení (čtenářství) na širší sociokulturní nebo mediální prostředí lze odkázat i na zajímavou studii K. E. Wohlwend/ové/ (2009) vycházející z existence tzv. identifikačních textů (*identity texts*). Autorka pracovala již s předškolními dětmi a pro empirické šetření v rámci předčtenářské etapy využívala *případové studie*, pozorování, záznamové archy a analýzu *videostudií*. Postupovala také podle zásad *etnografického výzkumu*, vzhledem k cílové skupině zařadila analýzu zprostředkovaného rozhovoru a rekurzivní analýzu. Validitu zvolené metodologie zvýšila triangulací.

V druhé rovině – zkoumání přípravy a práce učitele čtení (*reading teacher education*) je možno na stránkách sledovaného čtvrtletníku zachytit zajímavou syntetickou studii V. J. Risko/vé/ a kolektivu (2008). Autoři článku představují souborný přehled a kritiku 82 empirických šetření provedených ve Spojených státech a zaměřených na přípravu učitelů na výuku čtení.

Základem pro jejich posouzení, resp. zhodnocení jejich výzkumného designu bylo stanovení základních kategorií výzkumů: zkoumání učitelských znalostí a očekávání, zkoumání vlivu pedagogických koncepcí na vyučovací praxi a zkoumání úspěšnosti učitelových technik podle míry žákovského úspěchu. V takto zacílených skupinách pedagogických výzkumů (a podle teoretické orientace výzkumníků) se pak specificky proměňují i použité metodologie. My v následujícím textu nabízíme výčty metod a technik právě podle teoretických východisek, která mají na volbu výzkumné strategie (s odrazem v použité metodologii) zásadní vliv.

Sociokulturně laděné výzkumy z výběru chtějí poukázat na provázanost školní praxe s praxí životní. Učení se vždy děje v mnohočetné interakci, proto se i tyto výzkumy specializují na skupiny (učitelů i žáků) kulturně a jazykově různorodých. Pro sběr dat proto využívají nejčastěji *pozorování*, *dotazníkové sondy*, *analýzu dokumentů*, *audiostudie* a *rozhovory*. Jejich následnou analýzu pak provádějí kvantitativně i kvalitativně *frekvenční analýzou*, neparametrickým testem *chi-kvadrát*, při užití technice pozorování jsou vzorky podrobovány *popisné a srovnávací analýze*, často se objevuje *induktivní kódování* a *obsahové analýzy s triangulací*.

Kognitivní teorie vycházející z Bartetta a Piageta a zaměřují se výzkumně na stanovování toho, co učitel potřebuje znát, na podmínky vzniku takové znalosti a jak lze zpětnovazebně prohloubit znalosti a posílit jejich flexibilitu. Stojí tedy v základech těch z posuzovaných výzkumů, které využívají k získání potřebných dat – zejména při výzkumech metakognice a rozvoje klíčových znalostí (např. slovní zásoby, literatury) – *standardizované testy* znalostí, popisy scénářů výuky, *dotazníky* k vyprávění, *videostudie* aj. Zpracování dat se pak uskutečňuje při opakovaných měřeních *analýzou variance*, *t-testem*, kódováním vzorků a *srovnávací analýzou*.

Největší zastoupení mezi studií sledovanými empirickými šetřeními mají metodologie vycházející z *konstruktivismu*. Nejen znalost, ale zejména její propojování s předcházejícím poznáním pro řešení problémů jsou v centru zájmu i čtenářsky (učitelsky i žákovsky) orientovaného konstruktivistického výzkumu. Funkčními zdroji dat jsou pro ně *pre- a postkauzální scénáře* a jejich analýzy, *dotazníky* a *audio- či videostudie*, pozorování a *případové studie*, uplatnění *focus-group*, rozhovory a profesní (auto)biobiografie apod. K jejich analýze výzkumníci přistupují přes *kvalitativně-induktivní kódování*, analýzu kategorií, *srovnávací analýzu* a analýzu vzorků/případů. Dále využívají zpracování formou opakovaných měření a *analýzu variance*, případně *triangulace* dat.

Vzhledem k zacílení výzkumů na učitele čtení (a literární výchovy) používají obdobné metody a techniky také stoupenci dobře zavedené myšlenky *pozitivismu/behaviorismu* (stále s ovlivňující pedagogický výzkum), kteří však uplatňují mimo to navíc metodu *experimentu* a *Pearsonovu korelaci*.

2.2 Postupy využití v českém prostředí

Jako první příklad vysoce funkčního typu designování výzkumu čtení a čtenářství v domácím prostředí můžeme uvést metodologii výzkumné sondy V. Najvarové (2008, podle Najvarová a Najvar, 2006) do čtenářské gramotnosti žáků 1. stupně základní školy. Autorka si klade mimo jiné otázku, jaké možnosti přináší kombinace kvantitativních a kvalitativních metod při zkoumání čtenářské gramotnosti.

Tento přístup umožňuje jednak s využitím kvantitativních metod provést na početném vzorku deskripci a analýzu zkoumaného jevu a jednak s využitím kvalitativní metodologie zevrubně analyzovat zkoumané aspekty na konkrétních případech. Jde o sekvenční kombinování kvantitativní a kvalitativní metodologie podle schématu QUAN –qual, což znamená, že projekt vychází primárně z deduktivního procesu a testování, které se uskutečňuje pomocí kvantitativního přístupu. Kvalitativní přístup se použije pro zkoumání vychýlených nebo neočekávaných výsledků (srov. Najvarová, 2008 podle Hendl, 2005).

Výzkumné šetření tedy mělo dvě fáze, z nichž první tvořilo kvantitativní šetření formou žákovského dotazníku zadávaného spolu s textem pro testování čtenářských dovedností (oba umístěny v testovém sešitě). Dotazníkem byly zkoumány tři faktory čtenářské gramotnosti: osobnostní charakteristiky žáků, rodinné zázemí co do pročtenářského klimatu a práce s textovými materiály ve škole. Druhá část testování tvořená textem (převzatý z výzkumu PIRLS 2001, mezinárodně publikovaný jako moderní ukázková úloha), na který navazovala sada otázek zjišťujících úroveň tzv. procesů porozumění, tedy typů činností, které žáci (zde 1. stupně ZŠ) vykonávají při řešení úlohy.

Druhá fáze výzkumu – kvalitativní šetření – stavěla na sadě šesti textů s úkoly. Při jejich plnění byly zjišťovány čtenářské strategie – pozorováním a použitím in-akční metody verbalizace, tzv. hlasitého uvažování v průběhu plnění úkolu (Najvarová, 2008 podle Gavora, 1996; Janík, 2005). Sady otázek k úkolům pak byly zaměřeny na poznání hlubších souvislostí rozvoje čtenářských dovedností a čtenářských strategií žáka. Dále autorka v této fázi výzkumu využila sondážních otázek při žákově hlasitém zamýšlení, polostrukturovaného rozhovoru při zjišťování postojů žáků ke čtení, způsobu jejich učení z textu, způsobu práce s texty ve škole a učitelových činností s psanými materiály během výuky.

Metodologie zpracování dat získaných dotazníkovou sondou pracovala s *H-testem Kruskala-Wallise* pro nominální a intervalové proměnné, se *Spearmanovým koeficientem pořadové korelace* nebo *Kendallův koeficient shody*, pro nominální data nabývající dvou hodnot a pro intervalové proměnné *U-test Manna a Whitneyho* nebo opět *Spearmana*. Pro kvalitativní přístup volila autorka *obsahovou analýzu textu záznamových archů* a následné *expertní posouzení* vybraných výroků/popisů činností žáků s textem odborníky pro jejich *kategorizaci*.

Ve shodě se závěry výzkumníků shledáváme takto nakombinované strategie a použité metody a techniky vzhledem k problematice čtenářské gramotnosti velmi vhodně zvolenými. Získaná data

byla triangulována. Tím je zvýšena jak efektivita výzkumného šetření, tak průkaznost jím získaných výsledků.

Jiným (nikoli však nespojitým) způsobem byl koncipován náš výzkum (Homolová, 2007a; 2007b; 2008b, souborně 2008a) dětského, resp. pubescentního čtenářství zaměřený na jeho pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty. Design výzkumu vycházel primárně z *pojetí čtenářství jako osobnostní, socializované a pedagogické kategorie* (tedy z toho, co bývá ve vztahu ke čtenářské gramotnosti nazýváno endogenními a exogenními faktory) a tomu odpovídala i zvolená metodologie.

Dotazníkovým šetřením klasického typu jsme zjišťovali, jak jsou u výzkumného vzorku pubescentů zastoupeny vybrané rysy čtenářského chování, mezi nimiž byly například náklonnost k četbě, uspokojení z ní, potřeba hovořit o přečteném, preference četby časopisů a četby knih, volba knihy v konkurenci dynamických a atraktivnějších médií aj. To vše viděno prizmatem pubescenta-žáka, tj. *bytí čtenářem* v jeho subjektivním pohledu. Vzhledem k hlavnímu cíli výzkumu – zjistit stav a fungování struktury čtenářství dospívajících – jsme považovali za stále relevantní a účelné sledovat i takové tradičně vymezené aspekty čtenářství, jakými jsou počet přečtených knih, frekvence četby, návštěvnost knihovny atp., jelikož ve struktuře čtenářských dispozic pubescenta každá z těchto aktivit ovlivňuje všechny další.

Dotazníkem tvořeným uzavřenými položkami s možností výběru jediné varianty odpovědi jsme získali sumu nominálních dat (prostých četností). Pro jejich zpracování jsme vybírali z neparametrických statistických testů (jsou sevřeny menším počtem předpokladů, nejsou vázány podmínkami charakteristik nebo forem distribuce populací výzkumných výběrů). Z nich jsme zvolili neparametrický *test významnosti chí-kvadrát* (test nezávislosti χ^2 – po vyhodnocení pak χ^2 *pro čtyřpolní tabulku*).

Náš výzkum probíhal ve dvou rovinách, žákovské a učitelské, zjišťovali jsme proto rovněž existenci a významnost rozdílu mezi žákovským čtenářským sebepojetím a učitelským vnímáním jejich žáků jako čtenářů. Pro tuto fázi jsme použili testování statistické významnosti jsme využili *Studentova t-testu*.

Také my jsme se v našem výzkumu zaměřovali – již podle avizovaného psychosociálního náhledu na kategorii (nejen) dětského čtenářství – na kombinované kvantitativně-kvalitativní popsání subjektivní roviny čtenářství psychosociálních aspektů role čtenáře. Kvalitativní přístupy (opřené o elementární či pokročilou kvantifikaci) v našem výzkumu představovalo uchopení čtenářství *metodami výzkumu chování* (Kerlinger, 1972).

Pro sféru vnímání subjektivní pozice četby a role čtenářství v životě pubescenta jsme zvolili psychometrickou metodu *sémantického diferencálu* (zástupně by bylo možno použít i tzv. afektivní škálování). Tímto způsobem, tj. přisuzováním individuálních psychologických významů pojmům respondenty, jsme zamýšleli blíže popsat pozici čtenářství v systému hodnot dnešního pubescenta. Zaměřením na vývojově relevantní faktory v intencích „silný“ – „slabý“ chceme postihnout dětské pubescentní čtenářství a vztah pubescenta ke knihám v jeho „živé“ podobě. Další práci s daty získanými na škále jsme vedli směrem k *D-maticím*, testování *Studentovým t* a k analýze vzdálenosti seskupení *D-statistikou*.

Metodou *Q-třídění* jsme ve třetí fázi našeho výzkumu chtěli přispět k deskripci spektra čtenářských aktivit pubescentů s jejich specifickými významy, jež jsou jim těmito čtenáři přisuzovány. Chtěli jsme tak dosáhnout obrazu autoreflexe vlastních čtenářských potřeb, zájmů a očekávání a celou problematiku efektivně triangulovat. Jednotlivé Q-typy ($n = 40$) byly distribuovány kvazinnormálně pro možnost využití korelačního koeficientu při srovnání postojů žáků a učitelů. Data takto získaná jsme zpracovali do *R-matic* technikou *faktorové analýzy*.

3 ZÁVĚR ÚVAHOVĚ KOMPATIVNÍ

Metodologické strategie v pedagogickém výzkumu čtení a čtenářství, které jsme zde v sumárních přehledech (zahraniční inspirace) nebo v podrobnějších popisech (domácí realizace) představili, ukazují, jakým způsobem se děje současné uvažování o uchopení fenoménu *čtení (reading)*, *čtenářské kompetence (reading literacy)* a *čtenářství (readership)*.

Lze tedy konstatovat, že zahraniční výzkumné designy orientované na čtení a čtenářství se obecně ubírají směrem smíšeného uvažování o popisu zkoumání subjektů edukace. Pro sběr dat volí takové techniky, které umožňují jak „běžné“ statistické zpracování (jde-li o přijímání hypotéz o rozdílech či o změnách mezi skupinami), tak dávají prostor pro psychometrické procedury a hlubší kvalitativní interpretaci dat.

Stejně tak je tomu u výzkumů domácích. Inspirovány dnes dobře dostupnými metodami a technikami se mohou výrazně přiblížit a přibližují těmto světovým, nebo chceme-li západním, trendům a nastolit tradici takto, tzn. pročtenářsky ve smyslu čtenářské gramotnosti, vedených šetření (viz příklad výzkumu prezentovaného V. Najvarovou).

Novinkou a inspirací pro domácí pedagogický výzkum může být širší rozptyl zkoumání – zaměření se také na genderový rozměr čtení, na hru inspirovanou čtením, na faktory povídání si rodičů a dětí o příbězích a čtení apod. (vždy ale s vazbou na výchvně-vzdělávací instituci) Také tato dimenze v zahraniční tradici spadá pod hlavičku obecných pojmů *reading (reading literacy)* a tedy i *reading research*.

Jiným odstínem výzkumu čtenářství, s nímž se však v zahraničních výzkumech setkáme spíše ojediněle (a je to zjištění poměrně překvapivé), je výzkum čtenářství jedince na zážitkovém základě, čtenářství jako soubor specifických postojů a motivací, jako typ chování (*readership*). Tato problematika je v zahraničí řešena s předchozí zmíněnou komplexně, často právě jako jeden z faktorů ovlivňující výsledné syntetické „gramotné čtení“. Domníváme se však, že ne vždy je slučování *čtení a bytí čtenářem* ve výzkumu jedince žádoucí – terminologicky i výzkumně. Čtenářství má charakteristiky osobnostní a socializované kategorie, tedy i tímto směrem vedený výzkum nachází své opodstatnění (potvrzené i zahraničními sociokulturními přístupy). Chtěli jsme proto ukázat, že specializované výzkumné sondy (viz náš představovaný výzkum) mohou být vysoce funkční, pokud navíc vykazují výsledky prostupné s výsledky šetření ostatních.

Podstatným rozdílem je však zejména počet provedených výzkumů s využitím aspoň dvou (nejlépe však více) zdrojů získávání dat a s jejich analýzou vhodně konstruovanou sadou metod a technik (pro žádoucí triangulaci). Zde má český pedagogický výzkum stále ještě rezervy: omezuje se často pouze

na prověřené kombinace požitých technik, na výzkumech nepracují týmy badatelů v takové míře, jakou by pokrytí všech zmíněných aspektů vyžadovalo aj.

LITERATURA

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno : Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HOMOLOVÁ, K. Čtenářství pubescenta v jeho subjektivním pohledu. In JANDOVÁ, R. (ed.) *Svět výchovy a vzdělávání v reflexi pedagogického výzkumu*. České Budějovice : JČU, 2007a, s. 223–232. ISBN 978-80-7394-061-4.

HOMOLOVÁ, K. Čtenářství v systému hodnot a norem pubescenta. *e-Pedagogium* [online]. Roč. 7, č. 2, 2007. Dostupné z: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/veda-vyzkum-zahr/E_pedagogium_II_2007.pdf. s. 36–51. ISSN 1213-7499.

HOMOLOVÁ, K. *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. Ostrava : OU, 2008a. ISBN 978-80-7368-641-3. 128 s.

HOMOLOVÁ, K. Pubescentní mládež a hodnota čtenářství. In *Mládež a hodnoty 2007*. Olomouc : CMTF UP, 2008b, s. 57 – 64. ISBN 978-80-244-2124-1.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-080-8.

KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování*. Praha : Academia, 1972.

NAJVAROVÁ, V., NAJVAR, P. Uplatnění smíšené metodologie při zkoumání strategií práce s textem žáků 1. stupně ZŠ a při zkoumání fenoménu rané výuky cizích jazyků. In KNECHT, P. (ed.) *Výzkum aktuálních problémů pedagogiky a oborových didaktik (v disertačních pracích studentů DSP)*. Brno : MU, 2006, s. 77–82. ISBN 80-210-4163-3.

NAJVAROVÁ, V. Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně základní školy. *Pedagogická orientace* 2008, roč. 18, č. 1, s. 7–21. ISSN 1211-4669.

POOLE, D. Interactional Differentiation in the Mixed-Ability Group: A Situated View of Two Struggling Readers. *Reading Research Quarterly* 2008, roč. 43, č. 3, s. 228–249. ISSN 0034-0553.

RISKO, V. J. et al. A Critical Analysis of Research on Reading Teacher Education. *Reading Research Quarterly* 2008, roč. 43, č. 3, s. 252–288. ISSN 0034-0553.

TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno : Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1. 208 s.

VÁŠOVÁ, L. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha : ISV, 1995. ISBN 80-85866-07-2. 189 s.

WOHLWEND, K. E. Damsels in Discourse: Girls Consuming and Producing Identity Texts Through Disney Princess Play. *Reading Research Quarterly* 2009, roč. 44, č. 1, s. 57–83. ISSN 0034-0553.

Kontakt

PhDr. Kateřina Homolová, Ph.D., Katedra českého jazyka a literatury s didaktikou Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, Mlýnská 5, 701 03 OSTRAVA

e-mail: katerina.homolova@osu.cz

[zpět na obsah](#)